

УДК 316.648:316.35

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v041.2023.12>

Е. В. Щербенко

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8706-9195>

кандидат філософських наук,

докторант

Інституту філософії імені Г. С. Сковороди Національної академії наук України

РЕВОЛЮЦІЯ Й АВДИТОРІЯ. ГЕРМЕНЕВТИКА ДОРΟΣЛІШАННЯ

Honesty the best policy.

Постановка проблеми. Драматичне загощення викликів демократичного транзиту на завершальному його етапі, пов'язане з воєнною агресією РФ, здатність громади знаходити нові ресурси для відповіді на них, набувши вкрай гібридної форми у поєднанні практик урядування, що йдуть корінням в добу мобілізаційної економіки, та самоорганізації мереж із залученням потуги глобального громадянського суспільства, потребують суттєвої переоцінки масштабу викликів й рівня загроз, водночас і потенціалу України як нового члена Євроспільноти. З цього випливає також корекція певних теоретичних уявлень стосовно модернізації в плані їхньої локалізації для українського кейсу, з урахуванням чинників «естафети генерацій», травм модернізації та їх (не)опрацювання, що в ретроспективі може поставити поворотним пунктом транзитної траєкторії суспільств, як у випадку Білорусі та РФ, котрі лише покоління тому, разом з Україною підписавши Біловезькі угоди, засвідчили світу мирне сходження Союзу РСР з історичної арени.

Аналіз останніх публікацій. Ознаки герменевтичного повороту, який намітився у вітчизняній філософії, про що свідчать зокрема спеціальні числа «Філософської думки», присвячені проблемам інакшого досвіду [1], усної історії філософії [2], рецепції [3], активний розвиток досліджень у царині практичної філософії, зокрема комунікативній етиці, що має глобальний вимір [4], складовою частиною якого став переклад праць фундаторів напряму (Апеля, Бюлера, Габермаса, Йонаса та ін.) [5], дозволяє в горизонті «розуміючого» суспільствознавства артикулювати суттєві для долі успішного демократичного транзиту практики української громади, ввівши в поле розгляду феномени, що в умовах перехідного суспільства стають доступними для рефлексії радше у ретроспективі, коли «вилітає сова Мінерви».

Вихід на політичну сцену нових верств проактивних громадян, постановня неочікуваних акторів змін, як креативний клас і помісна Церква спонукають до розширення контексту дослідження трансформації українського суспільства, вписування його в перспективу глобальних цивіліза-

ційних змін (зокрема зростаючої ваги мережевої спільноти, етос якої продовжує формуватися). При цьому має бути враховано нелінійний, зокрема циклічний порядок перетворень, який передбачає пошук нових параметрів інтеграції інакшого досвіду, одним з яких виступає суспільна довіра [6].

Мета статті. Піддавши аналізу обмеження, які концептуальні рамки поширених в експертному середовищі дослідницьких програм накладають на вивчення суспільно-політичного дискурсу перехідного суспільства, ми вводимо момент вибору актора комунікації між іграми “win-win” і “zero-sum” як необхідний елемент «остаточного обґрунтування» (Апель), що запобігає елімінації дослідником виміру інституційної пам'яті громади успішного демократичного транзиту.

Виклад основного матеріалу. Естафета генерацій, травми модернізації, «боротьба за історію», за приклад якої може служити введення, вилучення та знов повернення до шкільних підручників Помаранчевої революції (особливо показовий через участь багатьох учасників навчального процесу в її подіях), національне примирення та ін., як показує історичний досвід доби Незалежності, не можуть бути відрефлектовані й стати надбанням інституційної пам'яті соціуму без відповідних процедур суспільних ритуалів (мовних ігор), які усталюються протягом десятиліть.

Відповідно, принциповою умовою стабільного розвитку суспільства постає незмінність курсу реформ («входження/повернення в Європу»), внаслідок чого суспільно-політичний дискурс мірою успішних трансформацій набуває ролі носія інституційної пам'яті демократичного переходу. Водночас, як орган «щоденного плебісциту» він постає також полем боротьби різних сил, в тому числі контрреформаторських та антисистемних, де у певний момент може брати гору той або інший (ретро-)утопічний проект, «втома від реформ» з відкочуванням демократичної хвилі, що зачіпає цілі регіони (С. Гантінгтон).

В цьому світлі особливу цікавість у плані герменевтики успішного транзиту являє феномен Майдану як своєрідної power game, автопоетичної структури, «пульсуюча» активність якої чітко корелює з ключовими моментами викликів триетапної моделі демократичного переходу

(лібералізація, інституціоналізація, консолідація) й демонструє повторюваний алгоритм: спроба істеблшменту явочним порядком змінити вектор реформ – солідарний протест студентства, підтриманий широкими верствами середнього класу, зокрема цілою столичною громадою – переведення національного порядку денного, артикульованого як історія гідності, у вимір загальноєвропейського через задіяння потенціалу світових ЗМІ – перенесення глобалізованої версії національного порядку денного до парламентського «майданчику» – розв’язання загальнонаціональної кризи на шляху конституційної реформи у форматі пакту еліт.

Відзначаючи в плані сказаного ізоморфність феномену Майдану цілому процесу транзиту щодо збереження вектору реформ, а також наявність певної «природноісторичної» герменевтики, що складалася в суспільстві в перебігу дедалі більшого залучення громади до боротьби за захист євровибору: «Мойсей сорок років водив народ пустелею, перш ніж вимерли покоління, що народилися в рабстві», «дякувати Кучмі та Януковичу за Майдан», «я крапля в океані» (звернемо увагу, творення її суттєвою мірою належить «Україні мережевій», що проливає світло на особливості протистояння в ключових пунктах українського фронтиру по лінії громада мереж vs «вертикаль влади»), ми наражаємося на утруднення за спроби вписати цей повторюваний сюжет доленосного вибору, що сприяв прискореному дорослішанню української громади, в концептуальні рамки дослідницьких напрямів у сфері політичного дискурсу, де процес зростання інституційних компетенцій громади постає редукованим, *не проблематизується*.

Проілюструємо нашу тезу, звернувши увагу на сходження у цьому пункті підходів, пропонованих критичним дискурс-аналізом, «мейнстрімовим» напрямом політичної лінгвістики і деліберативною теорією, що в інших відношеннях за своїми теоретичними засадами постають мало не полярними.

За вихідним уявленням КДА, нам пропонується до прийняття картина по суті атомізованої аудиторії, безконтрольно маніпульованої ЗМІ (дивним чином при цьому елімінується чинник інституційної пам’яті громадянського суспільства, частиною якого виступає також медійна спільнота, здатна за критичних умов на «журналістську революцію»); ігнорується тут і такий потужний обмежувач маніпуляції, як *сміхова культура*, дієвий в тому числі за умов тоталітарної доби (згадаємо феномен радянського політичного анекдоту).

З іншим варіантом редукції феномена вибухового зростання громадянських компетенцій в перехідному суспільстві, супроводжуваного сплеском суспільної довіри, що міняє також соціокультурні

коди суспільства (*моя хата не скраю*), ми стикаємося за спроби розгорнути «алгоритм» Майдану, що імпліцитно містить вимір останнього слова на суді історії (підкріпленого *ultima ratio* коктейлів Молотова громади, протиставленого *ultima ratio* БТРів урялу) в межах підходу, пропонованого деліберативною теорією демократії.

Якщо в попередньому варіанті (КДА) революція немислима де факто, коли прийнято імпліковану в дослідницькій програмі модель атомізованого маніпульованого суспільства, в рамках деліберативної моделі немислимими постають самі практики спроби узурпації державної влади (передбаченої статтею 5 Конституції України), взяття в заручники по суті всього середнього класу з його *Євромрією*, що й стають детонатором революційного вибуху.

Проте коли герменевтика протесту де факто озвучена його учасниками, в режимі реального часу подій, формулою національного гімну (під який виростили дві поспіль «несічені» генерації): *душу й тіло ми положим за нашу свободу*, а протагоністи «помаранчевої» доби в перебігу напрацювання рішень послуговуються різними версіями *марксистського* словника, ми констатуємо тут певну лакуну в плані зусиль вітчизняного інтелектуального класу щодо належної її артикуляції у доступному для рефлексії полі «мовних ігор». Показово, між 2004 і 2013 рр. в Україні не було виконано жодного дисертаційного дослідження, присвяченого феномену Майдану.

Депо пародійний варіант *trahison des clercs* (Ж. Бенда), коли інтелектуали спочатку переймаються загальним поривом громади, потім ніби «розчаровуються», щоб знов піддатися наступному пориву (змушуючи згадати відомий сюжет «коливався разом з лінією»), дозволяє в ретроспективі успішного транзиту поставити питання щодо мереж *інтелектуальної* відповідальності громади, її «соціальної плоти», коли немислимим стає образ «прошарку інтелігенції» (застарілий вже в пізньому СРСР доби конвергенції та детанту), що можна трактувати як вступ до циклу формування теперішньої верстви креативного класу, зрештою спроможного і до успішної революції (Я. Грицак).

Видобуваючи досвід з власних помилок, ми вбачаємо можливість «інклюдії іншого» (Ю. Габермас), природноісторичним шляхом посталої стихійної герменевтики вітчизняної громади на шляху врахування інституційної пам’яті (*path dependence*) української модернізації, включно з радянським етапом державності, через артикуляцію *республіканського аргументу*; закладеного в інституційних основах УРСР емансипаційного фермента Марксової спадщини у тодішній європейській версії (австро)марксизму, включно з революційним нарративом, імплікованим до системи виховання й освіти.

Згадаємо тут фігуру *національного поета, революціонера-демократа*, репрезентовану також у публічному просторі Києва (неофіційно «третьої столиці», поряд з Москвою та Ленінградом), включно з його топографією, що між іншим добре пояснює оперативність перетворення нарративу революції, до якого вдавалася опозиція у критичні моменти 2004 і 2013–2014 рр., у революційний *сценарій*¹.

На цьому шляху «академічної легітимації» реальної герменевтики транзитного суспільства ми можемо спиратися також на напрацювання західного суспільствознавства, завдяки якому накопичений мислительний матеріал для представлення громади з досвідом травм модернізації як носія сценарію «останнього вибору» (пор. «остаточне обґрунтування» Апеля). Так, відомий історик Е. Бівор у книзі, що підсумовує новітній досвід вивчення Другої світової війни [7], резюмує свій висновок наступним чином: під час виклику подібного глобального масштабу одні піднімаються над усяку звичну міру людського, інші ж опускаються нижче за всякий прийнятний рівень і *зменшити цю різницю ми не можемо*. (Зіставимо з цим досвід табірної доби, що засвідчує наявність *двох* египетських доміант: «не вір, не бійся, не проси» і «помри ти сьогодні, а я завтра»).

Звернемо увагу, доміантний мотив *відмови повертатися до табору*, (інакше кажучи, незгоди на втрату політичної суб'єктності громади як засадничий для *res publica*), йде корінням у начала республіканізму Нового часу: знаходимо його артикульованим вже у Макиавеллі, який /санкціонує всі доступні засоби захисту громадою свого статусу як політичного суб'єкта. Найвиразніше, ймовірно, виразив це доведення останньої ясності порядку денного один з учасників акцій на Майдані, розмістивши на своїй «малій архітектурній формі» дві Репінські репродукції: «Запорожці пишуть листа турецькому султану» і «Бурлаки на Волзі».

Відповідно, коли цей *остаточний* аргумент послідовно виявляється недостанім/недоступним для гаранта конституції, обраного за декларованого зобов'язання «почути кожного», а далі для його кремлівського партнеера (який прямо обіцяє використати населення сусідньої держави в ролі «живого щита», й Патріарх Московський не заперечує, ніби не знаючи, що «не можна молити за царя Ірода, Богородиця не велить») – ми маємо скористатися тут евристичними можливостями, що надає *аргумент зомбі* [8].

Проведемо з цією метою мисленний експеримент. Орієнтуючись на ідеал «остаточного обґрунтування» (Апель), представимо світ комунікації,

структурований як множина ігор, поділеним на ігри win-win і з «нульовою сумою».

При цьому ми виявимо, що Олімпійські ігри як загально визнаний у світі еталон безумовно належать до першого типу. В межах цього підходу виявиться, що сюди належить і політика (пам'ятаючи визначення її Аристотелем як відносин між рівними й вільними, від яких відрізняються стосунки «пани – раби» і «батьки – діти» як неполітичні). Засадничі для цивілізації фігури вчителя і лікаря передбачають те, що ми в робочому порядку назвемо трансцендентальним аргументом: лікар скаже, що він допомагає природі і вчитель зауважить, що учень не судина, яку треба наповнити, а смолоскип, який слід запалити. Отже, в першому наближенні можна сказати, що цивілізація будується на іграх win-win, що передбачає відкритий горизонт діалогу.

Повернемося до Олімпійських ігор в іншому плані. Очевидно, будь-якій дитині, що грається з іншими, зрозуміло, що *грати треба чесно* (з тими, хто шахраєє з правилами, ніхто не гратиметься: зрештою це нецікаво). Можна в межах нашого експерименту висунути припущення (пам'ятаючи формулу Демокрита «людина – це те, що всі ми знаємо»), що зомбі *не може вмістити ідеал чесної гри* (і, по-друге, не знає цього про себе).

Отже, коли Олімпійські ігри відбуваються щочотири роки, можна розглядати кожен подібний цикл як чергове свідчення, що *людина як така – не зомбі*. Констатуючи збереження цього мірила цінностей і парадокс, що впливає з нього (людство в цілому орієнтоване на ідеал fair play, проте між іншим серед нього з'являються й зомбі, які до того за певних умов приходять до влади), ми змушені тут за умовами обсягу роботи відмовитися від розгляду проблеми у всій повноті, обмежившись лише аспектом можливості виходу «з-під влади зомбі», яка в цей момент постає для актора *ілюзорною*.

Звернемося тут лише до кількох промовистих епізодів новітньої історії.

Загальноприйнятим для істориків вважається, що останнім поворотом у розвитку подій, який зробив прихід до влади більшовиків у жовтні 1917-го неминучим, став заколот Корнілова (інтерпретуємо це як остаточну дискредитацію владних еліт насамперед в освічених верств: вони *нечесні*: «зрада Революції», що відкриває шлях антисистемній силі).

Подібним чином, у 1990–1991-му відбувається масовий вихід з лав КПРС через обвал авторитету партії в усіх сферах. Звернемо увагу, що при цьому суспільство не відчуває страху: сміх («чесна персона», за Гоголем) вже засвідчив: влада ілюзорна, король голий.

Зіставимо з цим два протестних рухи 2004 і 2013–2014 рр., з порядком денним, артикульова-

¹ Відзначимо мимохідь цікаву в плані герменевтики дорослішання суспільства незатребуваність українською громадою фігури *вождя*, на відміну від доби національних змагань початку ХХ ст.

ним через наратив гідності: *вибори вкрали і побили дітей*. Кожного разу протест розгортається зі швидкістю пожежі; громада урухомлюється перш ніж «обмізкує». Люди і зомбі не вживаються *інстинктивно*; аудиторія виходить на сцену.

При цьому слід зробити ще одне застереження: фігура зомбі постає «ідеальним типом», певною кристалізацією суспільних енергій деструкції (підпиши Президент В. Янукович Євроугоду, ймовірно, залишився б в історії респектабельною фігурою, подібно Президенту Л. Кучмі, який зміг вчасно зупинитися 2004-го року). В цьому сенсі, нас цікавить, яким чином українському транзиту йде на користь у тому числі фігура зомбі («дякувати Кучмі й Януковичу за Майдан»), при тому, що цього не спостерігаємо у випадку Білорусі та РФ.

Як часто буває, комплексна проблема передбачає цілий ряд відповідей, що в порівняльному плані зручно подати в негативній формі: відсутність природних ресурсів, наявних у РФ; менший ступінь концентрації влади, відсутність імперських амбіцій: те, що зменшує кількість ілюзій і підштовхує людей *домовлятися*.

В цьому плані можна сказати, що поява фігури зомбі ретроспективно постає однією із закономірних для «циклу» українського транзиту (враховуючи її укоріненість в радянській «матриці» [9]). Проте внаслідок солідарних зусиль *Євротолоки* двох генерацій українців, де можна виділити в ретроспективі, як окремі складники, дії: а) *політичного класу* щодо інституціоналізації нових «правил гри»: прийняття Конституції (1996), приєднання до Болонського процесу (2005), підписання Євроугоди (2014); б) *електрату*, який на конкурентних виборах послідовно відсіював маргінальні радикальні проекти; нарешті с) *верств креативного (прото)класу*, які опрацьовували травми модернізації, на кшталт Чорнобильської [10]. – поява цієї фігури (засадничо ірраціональної) спрощує порядок денний до доступної *персичному хуторянину* альтернативи-виклику: «зіграти» в революцію або в табір.

В ретроспективі, можна представити дії згаданих трьох акторів (кожний з яких також виступає як особлива мережа) у вигляді певного циклу: коли де факто мережеве за своїм походженням з *країни рад* суспільство стикається з рецидивом «табірної ностальгії», що набуває форми зомбі-альтернативи, воно демонструє імунну реакцію (*immunitas* – лат. «вільний») союзу громадян, соборно «пригадуючи» своє республіканське походження: четверта стіна екрану рушиться, аудиторія народжується як актор.

Поясненням постає між іншим миттєвий характер реакції, подібно алергії: зомбі інстинктивно завдає удару по ключовій ланці людської цивілізації: зв'язку поколінь (*побили дітей*). Нарешті, сказане засвідчує невідповідність сміхового (кар-

навального) начала на Майдані: дитина-генерація народжується з людською посмішкою, передбаченою еволюційним циклом.

Подивимося тепер зі здобутої точки огляду на сюжет «природноісторичної» герменевтики в плані дорослішання: за дискредитації радянської казки-мрії, природним виявився рух маятника вбік американської, за наслідками «ленінопаду», не можна було не схопитися за *Свободу* (цей аргумент, за Кантом, вводиться апофатично, згідно з характером регулятивної ідеї практичного розуму, через що зомбі виявляється засадничо нездатним видобути досвід з історії, яка натяк *добрим молодцям*).

Оскільки партію, націю, клас можна представити як комунікативні спільноти, зомбі ж як не здатні вмістити ідеал чесної гри постають принципово некомунікабельними (за визначенням Аристотеля, людина поза спілкуванням або бог або звір), звернувши увагу, що *народність, класовість, партійність* виступали універсальними «єдино творчого» методу за соціалізму, можна, скориставшись Токвілевою евристиком «Старого порядку і революції» [11], інтерпретувати цілий сюжет постановки української громади пострадянської доби як покроковий процес розширення комунікативної палітри актора (виступати в ролі члена партії, нації, класу) в порядку поступового вичерпання потенціалу республіканізму модерної доби.

За межами нашої роботи ми змушені залишити розгляд в контексті аналізованої проблеми важливого аспекту розвитку комунікативної спільноти українців як членів різних деномінацій, якому присвятив увагу Х. Казанова [12], а також феномену Києва, що евристичність цього напрямку дослідження засвідчує зокрема праця Б. Рубля [13]. До них ми передбачаємо перейти у подальших роботах.

Висновки. Звернувшись у нашому дослідженні до проблеми редукції дослідницьких програм у сфері вивчення суспільно-політичного дискурсу перехідного суспільства, що виникає внаслідок ігнорування експертною спільнотою нелінійного (зокрема циклічного) характеру суспільних перетворень, ми звернули увагу на наявність «природноісторичної» версії герменевтики дорослішання, що склалася в суспільстві мірою поступових змін. У плані «залучення іншого» (Ю. Габермас) здійснивши артикуляцію республіканського аргументу, імплікованого у засновках української державності радянського етапу, для пояснення парадоксального повторення порушення суспільної комунікації, яке ставить під загрозу долю демократичного транзиту, ми ввели «аргумент зомбі», що дозволяє врахувати чинник інституційної пам'яті (*path dependence*) перехідного суспільства, який постає у вигляді імунної реакції самозахисту республіканської громади від ностальгії за табором.

Література

1. Кебуладзе В. Інакший досвід: збагнути незбагненне. *Філософська думка*. 2019. №3. С. 6–58.
2. Khoma O., Zborovska X. Усна історія філософії: письмовий формат. *Філософська думка*. 2019. № 4. С. 6–52.
3. Йосипенко С. До проблеми рецепції та впливу в історії філософії. *Філософська думка*. 2020. № 2. С. 6–23.
4. Єрмоленко А.М. Комунікативна практична філософія. Київ: Лібра, 1999. 488 с.; Єрмоленко А.М. Соціальна етика та екологія. Київ: Лібра, 2010. 416 с.; Соціальна відповідальність як основна цінність інституалізації сучасного суспільства. Київ: Наукова думка, 2016. 302 с.; Соціально-філософські проблеми модернізації українського суспільства з перспективи європейських цінностей. Київ: Наукова думка, 2021. 436 с. та ін.
5. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації. Київ: Лібра, 2001. 400 с.; Габермас Юрген. Залучення іншого: Студії з політичної теорії. Львів: Астролябія, 2006. 416 с.; Апелъ Карл-Отто. Дискурс і відповідальність: проблема переходу до постконвенціональної моралі. Київ: Дух і літера, 2009. 430 с. Бюлер Дитрих. Відповідальність за майбутнє з глобальної перспективи. Актуальність філософії Ганса Йонаса та етики дискурсу. Київ: Сти-лос, 2014. 150 с. та ін.
6. Кожум'якіна О.М. Довіра як ціннісна основа соціальної взаємодії. Черкаси: ФОП Гордієнко С.І., 2019. 424 с.
7. Бівор Ентоні. Друга світова війна. Київ: КМ-Букс, 2022. 824 с.
8. Леонов Андрій. «Аргумент зомбі» проти матеріалізму: основи та перспективи подальшого дослідження // *Філософська думка*. 2017. № 3. С. 57–77.
9. Щербенко Е.В. Товариш Хазяїн, або Судомо – 17. Світова революція, «російські хлопчики» і Ленін як літературна маска // *Science and Education a New Dimension*. 2020. Issue 258. С. 32–35.
10. Гундорова Т.І. Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн. Київ: Кри-тика, 2005. 263 с.
11. Токвіль Алексіс де. Давній порядок і Революція. Київ: Юніверс, 2000. 224 с.
12. Казанова Хосе. По той бік секуляризації. Релігійна та секулярна динаміка нашої глобальної доби. Київ: Дух і літера, 2017. 264 с.
13. Рубл Блер. Муза міського шаленства. Як перформативні мистецтва парадоксальним чином перетворюють охоплені конфліктами міста на центри культурних інновацій. Київ: Видавництво «ArtHuss», 2021. 559 с.

Анотація

Щербенко Е. В. Революція й аудиторія. Герменевтика дорослішання. – Стаття.

У статті подається аналіз впливу республіканської парадигми, що розглядається як елемент інституційної пам'яті доби модернізації, на зміни соціально-політичного дискурсу перехідного суспільства. Артикуляція цього чинника дозволяє подолати обмеження дослідницьких програм, зокрема критичного дискурс-аналізу і деліберативної теорії, у яких редукується процес

зростання інституційних компетенцій громадян. Відзначається наявність стихійної герменевтики транзитного суспільства, яка засвідчує вплив марксизму (одним з аспектів якого виступає наратив рволюції й революційний сценарій) у засновках української уявленої спільноти. В порядку «остаточного обґрунтування» (Апель) вводиться аргумент зомбі. В цьому контексті проводиться мисленний експеримент, в рамках якого світ комунікації поділяється на дві групи ігор: “win-win” і з «нульовою сумою». Приймаючи Олімпійські ігри як еталон, висувається припущення, що зомбі не здатні вмістити ідеал чесної гри, а також не усвідомлюють цього. Розглядається можливість виходу з-під влади зомбі, яка при цьому постає для актора ілюзорною. На кількох історичних прикладах (зокрема двох українських рухів протесту) в цьому контексті показано поворотний характер ситуації припинення комунікації. В умовах українського пострадянського суспільства, яке в рамках курсу євроінтеграції опановує нові правила гри, виділяються три ключові актори: політичний клас, що забезпечує зміну інституційних рамок; електорат, який відсіює маргінальні радикальні політичні проекти і креативний (прото)клас, який опановує травми модернізації. За цих умов фігура зомбі як носій ностальгічної альтернативи «повернення до табору» виступає як спрощуюча порядок денний до вибору між іграми революції і табору. У циклічному вияві імунної реакції на зомбі громадянського суспільства (де ми спостерігаємо як сполучені зв'язок генерацій і сміхове начало) мережева спільнота засвідчує себе як засадничо республіканська. В горизонті Токвілевої евристики («Старий порядок і Революція») виявляється герменевтичний аспект поступового вичерпання постмодерною уявленою спільнотою республіканського потенціалу модерної доби.

Ключові слова: генерація, герменевтика, зомбі, ігри «win-win», Майдан, республіка, сміх, цикл.

Summary

Shcherbenko E. V. Revolution and audience. Hermeneutics of growing up. – Article.

The article presents an analysis of the influence of the republican paradigm, considered as an element of the institutional memory of the modernization era, on changes in the socio-political discourse of a transitional society. The articulation of this factor makes it possible to overcome the limitations of research programs, in particular critical discourse analysis and deliberative theory, in which the process of growth of institutional competences of citizens is reduced. The presence of spontaneous hermeneutics of the transit society is noted, which testifies to the influence of Marxism (one of the aspects of which is the narrative of the revolution and the revolutionary scenario) in the foundations of the Ukrainian imagined community. In order of “last justification” (Apel), the zombie argument is introduced. In this context, a thought experiment is conducted in which the world of communication is divided into two groups of games: “win-win” and “zero-sum”. Taking the Olympics as a benchmark, it suggests that zombies are unable to accommodate the ideal of fair play, nor are they aware of it. The possibility of getting out of the zombie’s power is considered, which appears illusory for the actor.

Several historical examples (in particular, two Ukrainian protest movements) in this context show reversible nature of the situation of communication termination. In the conditions of the Ukrainian post-Soviet society, which is mastering the new rules of the game as part of the course of European integration, three key actors stand out: the political class, which ensures the change of the institutional framework; an electorate that filters out marginal radical political projects and a creative (proto) class that masters the traumas of modernization. Under these conditions, the figure of the zombie as a “medium” of the nostalgic alternative “return to the camp” acts as a

simplifying agenda to choose between games of revolution and camp. In the cyclic manifestation of the immune reaction to the zombies of civil society (where we observe how the connection of generations and origin of laughter are combined), the network community reveals itself to be fundamentally republican. In the horizon of Tocqueville’s heuristics (“The Ancient regime and Revolution”), the hermeneutic aspect of the gradual exhaustion of the republican potential of the modern age by the postmodern imagined community is revealed.

Key words: cycle, generation, hermeneutics, laughter, Maidan, republic, “win-win” games, zombie.